AVİM Yorum • No: 2020 / 1 • Ocak 2020

TÜRKİYE-ABD ARASINDA İMZALANAN 25 EKİM 1934 TARİHLİ ANTLAŞMA ve ABD VATANDAŞI ERMENİLERİN TAZMİNAT TALEPLERİNE BAĞLAYICI ETKİSİ

AVİM

GİRİŞ

- Bilindiği üzere Bakalian-Davoyan davaları Birinci Dünya Savaşı sırasında Anadoluda yaşayan ve sonradan Amerikan vatandaşı olan Ermenilerin mallarına el konulduğu iddiasıyla Türkiye Cumhuriyeti ve Türk makamlarına karşı açılan tazminat davalarıdır.
- Bu davalar ABDnin Kaliforniya eyaletinde görülmüş olup yaklaşık dokuz yıl sürmüştür.
- Davalar sonucunda yerel mahkeme ve üst mahkeme her ne kadar farklı gerekçelerle de olsa her iki aşamada da davaların reddine karar vermiştir.
- Şüphesiz bu ret kararları hukuki anlamda çok önemli kazanımlardır ve emsal teşkil edeceklerdir.
- Ancak bu emsal davaların yanı sıra 25 Ekim 1934 tarihli Türkiye-ABD Antlaşması[1] işbu davaları hukuki yönden konusuz bırakacak nitelikte bir antlaşmadır.
- Dolayısıyla, 1934 yılında Türkiye ile ABD arasında imzalanan antlaşma, yukarıda bahsedilen davalar ile gündeme gelen Ermeni asıllı ABD vatandaşlarının tazminat talepleri konusunda önemli bir rol oynamalıdır.

ABDDE AÇILAN TAZMİNAT DAVALARININ YASAL DAYANAĞI

- ABDde görülen bu tazminat taleplerine ilişkin davaların yasal dayanağı Kaliforniya Eyalet Meclisi tarafından 2000 yılında çıkarılan SB1915 sayılı yasadır.[2]
- Bu yasa uyarınca, 1915-1923 yılları arasında Anadoluda yaşamış olan ve Osmanlı Devletinin haksız uygulamalarından zarar gördüğünü iddia edenlerin ve/veya zarara uğrayanların alt soylarının Türk makamları aleyhine Kaliforniya mahkemelerinde tazminat davaları açmasının yolu açılmıştır.

BU DAVALARIN KONUSUNU TEŞKİL EDEBİLECEK BİR TAZMİNAT SÖZ KONUSU MUDUR?

- Esas itibariyle Türkiye ile ABD arasında belirtilen yasanın konusunu teşkil eden tazminat taleplerine ilişkin temaslar Lozan Antlaşması sırasında Türk heyeti ile ABD heyeti arasında gerçekleştirilmiştir.

- Lozan görüşmelerinde Türk ve Amerikan heyetleri arasında tehcir ve savaş nedeniyle Anadoludan ayrılarak ABDye yerleşen ve ABD vatandaşı olan kişilerin tazminat taleplerinin giderilmesi konusu gündeme gelmiş ve heyetler bu konunun Lozan Antlaşması sonrası dönemde görüşülmesine karar vermiştir.
- Diplomatik kanaldan yürütülen süreçte, 24 Aralık 1923te sözkonusu tazminat taleplerinin giderilmesine yönelik Türkiye-ABD arasındaki nota teatisi sonuçlanmış ve tazminatların hesaplanarak Türkiye tarafından ABDye ödenmesi için bir komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir.[3]
- Ancak Lozan Antlaşmasının ABD Senatosunda onaylanmaması, 1927de sağlanan Modus Vivendiye kadar iki ülke arasındaki ilişkilerin tıkanmasına neden olduğundan Ermeni asıllı ABD vatandaşlarının tazminat taleplerinin görüşülmesi de mümkün olmamıştır.
- 24 Aralık 1923te oluşturulması kararlaştırılan komisyon ancak 15 Ağustos 1933de İstanbulda toplanabilmiştir.
- Komisyon tarafından tazminat talepleri kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Türkiye, ABDden tazminat talep edenlerin listesini talep etmiştir. Türkiye, listede yer alacak her dosya için;
    1. Tazminat talep edenin adı ve doğum yeri,
    2. Tazminat miktarı,
    3. Tazminat talebinin niteliği ve nedeni,
    4. Tazminata konu olayın tarihi ve dava nedeni,
    5. Taleplere ilişkin kanıtlar talep etmiştir.
- Gerek bu taleplerin geniş bir araştırma içermesi, gerek tazminat talep edenlerin vatandaşlık durumları ile ilgili sıkıntılar görüşmelerde tazminat konusunun maktu bir ödeme ile çözülmesine ilişkin görüşü kuvvetlendirmiştir.
- Taraflar arasında aylarca süren verimli görüşmeler neticesinde 13 taksitte olmak üzere 1.300.000,00 USDnin Türkiye tarafından tazminat taleplerine karşılık ABDye ödenmesi hususunda anlaşma sağlanmıştır.
- Bu antlaşma aslında günümüzde görülen ve birçok tartışmayı da beraberinde getiren Ermeni asıllı ABD vatandaşlarının tazminat taleplerinin ne denli haksız ve yersiz olduğunu da ortaya koymuştur.

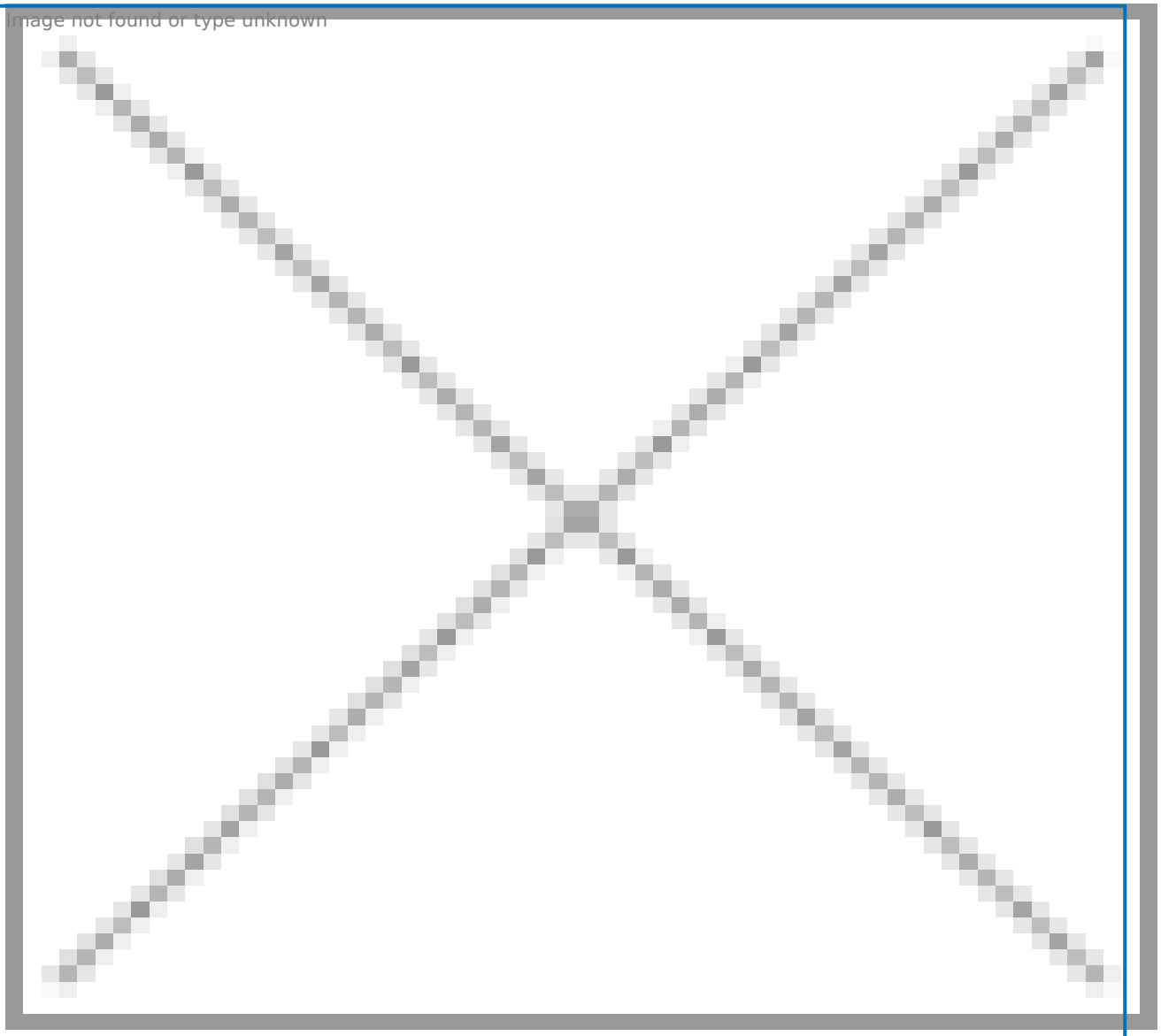
25 EKİM 1934 TARİHLİ ANTLAŞMA

- Resmi adı Metalibin Tesviyesine Mütedair İtilafname olan antlaşma 25 Ekim 1934 tarihinde Türkiye ve ABD tarafından imzalanmıştır.
- Söz konusu antlaşma 2 Ocak 1935 tarihli ve 2896 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.
- Tazminat Antlaşması metni Amerikan Kongresinde de 22 Mart 1935 tarihinde onaylanmıştır.
- Antlaşma ile:
    1. Türkiye Cumhuriyeti, ABDye 24 Aralık 1923 tarihli antlaşmada yer alan Amerikan vatandaşlarının taleplerinin tamamen karşılanması için faizsiz olarak 1.300.000,00 Amerikan Doları ödeyecektir. Bu bedel her sene 100.000,00

dolar olmak üzere 13 senede ödenecektir. İlk taksit TBMMnin bu antlaşmayı onayının ardından 1 Haziran 1936da ödenecektir.

2. Her iki hükümet yukarıda belirtilen bedelin ödenmesi ile Türkiye Cumhuriyetinden taleplerin ve 24 Aralık 1923 Antlaşmasına dahil bütün taleplerin de ibra edilmiş olacağını kabul etmişlerdir.
3. Türkiye, Amerikan vatandaşlarının taleplerinin tamamen karşılanmasına yönelik maktu bir miktar ödemiştir.
4. Tazminat antlaşması sadece Ermeni asıllı Amerikan vatandaşlarına yönelik değil, 1915-1923 yılları arası Osmanlı vatandaşı olan ve tazminat almaya hak kazanan Rum, Ermeni ve Yahudileri de kapsamaktadır.
5. Komisyonda ABD adına antlaşmayı imzalayan Fred Kenelm Nielsenin de belirttiği üzere antlaşma bir ülkenin vatandaşlarının diğeri aleyhinde hâlihazırda açılmış bütün tazminat davalarına son veren bir mahiyet taşımaktadır.[4]
6. Raporlar uyarınca, Komisyon tarafından 33 talep tazminat almaya hak kazanmıştır. Bu 33 talebin toplam bedeli ise 899.338,09 Amerikan Dolarıdır. Görüldüğü üzere, bu miktar esas olarak belirlenen 1.300.000,00 dolardan da azdır.

Image not found or type unknown

[5]

SONUÇ

- Bu antlaşmaya tabi tazminat talepleri titizlikle incelenmiştir.
- Tazminat talep edenler ile tazminata hak kazananlar arasında büyük bir fark bulunmaktadır.
- Bu farkın oluşmasında ülkemizin tazminat görüşmeleri sırasında talep ettiği belge ve delillerin Amerikan yetkililer tarafından düzenli bir şekilde derlenememesinin etkisi büyüktür.
- Bu hususun tazminat taleplerine ilişkin bedelin belirlenmesinde maktu bir ödeme planının seçilmesine de etki ettiğinden bahsedilmiştir.
- Bu gelişmeler çerçevesinde 1923 yılından başlayan Türkiye-ABD arasındaki tazminat sorunu 1934 Antlaşması ile herhangi bir şüpheye yer vermeyecek şekilde sonlanmıştır.
- Antlaşmanın maddeleri de göstermektedir ki; Türkiyenin Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devletinde Osmanlı Devleti vatandaşı olarak yaşayan ve daha

sonra çeşitli sebeplerle Amerikan vatandaşlığına geçen, toprakları ve mallarına el konulan Amerikan vatandaşlarına ödeyeceği hiçbir tazminat bulunmamaktadır.

- Dolayısıyla, ABDnin Kaliforniya Eyaletindeki SB1915 sayılı yasanın esasen ABDnin imzalamış olduğu bir uluslararası antlaşma ile çeliştiği belirtilmelidir.
- Aynı zamanda gerek bu yasanın oluşturulmuş olması, gerek ABDnin hiçbir eyaletinde Türkiye ve Türk makamları aleyhine 1915-1923 yılları arasında doğduğu iddia edilen bir tazminat talebinin dava konusu yapılamaması uluslararası hukukun gereğidir.

[1] Bu antlaşmaya ilişkin detaylı bilgi için: Kemal Çiçek, 1934-1935 Türk-Amerikan Tazminat Anlaşması ve Günümüze Yansıması, *Ermeni Araştırmaları Dergisi:* 37 □□□ (2011 2010).

[2] İlgili yasanın tam metni için: SB-1915 Insurance: Armenian Genocide Victims., Erişim 30 Aralık 2019, http://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billTextClient.xhtml?bill_id=199920000SB1915.

[3] 1924 yılında Türkiye-ABD arasında yapılan karşılıklı notalar için: PAPERS RELATING TO THE FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES, Erişim 30 Aralık 2019, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1923v02/d983.

[4] Nielsenin raporlarına ilişkin daha detaylı bilgi için: Fred K. Nielsen, *American - Turkish Claims Settlement: Under The Agreement of December 24, 1923, and Supplemental Agreements Between the United States and Turkey Opinion and Reports* (United States Government Printing Office), Erişim 28 Aralık 2019, https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015004301209&view=1up&seq=5.

[5] Antlaşma metninin İngilizcesi için: Claims Agreement Between the United States of America and Turkey, Signed at Ankara, October 25, 1934, Erişim 30 Aralık 2019, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1934v02/d778.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "TÜRKİYE-ABD ARASINDA İMZALANAN 25 EKİM 1934 TARİHLİ ANTLAŞMA ve ABD VATANDAŞI ERMENİLERİN TAZMİNAT TALEPLERİNE BAĞLAYICI ETKİSİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2020 / 1. Ocak 02. Erişim Ekim 30, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Yorum/TURKIYE-ABD-ARASINDA-IMZALANAN-25-EKIM-1934-TARIHLI-ANTLASMA-ve-ABD-VATANDASI-ERMENILERIN-TAZMINAT-TALEPLERINE-BAGLAYICI-ETKISI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır